

Ольга Федорів
(студентка другого освітнього рівня
I курсу,
спеціальність «Освітні педагогічні
науки», Педагогічний факультет)
Т.К.Завгородня
(Наук.керівн. – д.пед.н., професор)

СУТЬ ПОНЯТТЯ МУЗИЧНО «ОБДАРОВАНА ДИТИНА»

«Людина, що володіє вродженим талантом,
відчуває найбільше щастя тоді,
коли використовує цей талант».

І. В. Гьоте

Проблеми формування особистості. Перші спроби постановки проблеми формування особистості засобами музики були накреслені ще за часів античності (Піфагор, Платон, Аристотель) і різноваріантно пронизували творчість філософів, музикознавців, педагогів Середньовіччя, Відродження, Нового часу. Суттєву увагу осмисленню ролі музики в розвитку особистості приділяли, А.Шопенгауер, Г.Гегель, Е.Гуссерль, І.Кант, О.Шпендлер, Т.Адорно, Ф.Ніцше, Ф.Шеллінг, тощо.

Однак ґрунтовні наукові дослідження стосовно музичної діяльності та її вияву на особистості розпочалися тільки в середині XIX століття, а музичність же віднайшла своє осмислення у наукових працях на початку XX століття. Наукові інтереси дослідників охоплювали проблеми походження музичності, побудови її структури, вивчення природи музичних здібностей. На перших етапах дослідження цієї проблеми ряд психологів, під впливом ідей Ф. Гальтона про спадковість таланту розглядала музичні здібності як вроджені якості особистості, як властивість, успадковану від природи, обґрунтовуючи це даними експериментальних досліджень.

Існують різні підходи до визначення музичної обдарованості. Згідно з Б. Тепловом і А. Готсдінером музична обдарованість – вищий та ідеалізований прояв музичних здібностей [1, с.26]. Інакше кажучи, блискучий музичний слух, феноменальна пам'ять, пластичний і скоординований руховий «апарат», здатність до навчання і працездатність є показником музичної обдарованості [1, с.27].

Так, розкриваючи виховне значення музики, її вплив на гармонійний розвиток особистості С. Миропольський у праці «Про музичну освіту в Західній Європі» наголошував, що музика, «особливо спів, можуть виступати багатогранним засобом виховання, що сфера її широка, а вплив її охоплює найглибші сторони внутрішньої сутності людини» [4, с.80]. К. Ушинський акцентував увагу на необхідності широкого впровадження музичного

виховання у процес навчання з метою позитивного впливу на музичну культуру всього народу.

Видатні освітяни одностайно стверджували, що музичне виховання людини необхідно починати з самого раннього віку. За переконанням В. Острогорського, розвиток музичного слуху і формування почуття любові до народних наспівів починається з колискової. Тому так важливо, зауважував він, щоб мистецтво, зокрема музика і спів, пронизували життя дитини з раннього віку, що зумовлює виховання в неї сприйняття прекрасного в житті, мистецтві. Цю думку поділяв і Л. Толстой, розглядаючи початковий вік як основний у формуванні всіх духовних сил людини.

Чільне місце в музичному вихованні освітяни відводили співу. «Діти особливо люблять співи і після маленької пісні оживають, мов квіти після дощику», спів «підтримує в дитині душевну бадьорість та властиву цьому вікові веселість», – зазначав Л. Толстой [5, с.192]. К. Ушинський наголошував, що спів потрібно ввести до програми занять з дітьми. Із народної пісні випливає влучне, глибоке слово, повне істини, переживань і почуттів із найдавніших часів.

М. Бунаков, М. Корф, М. Максимович, В. Одоєвський, К. Ушинський та інші педагоги не тільки відзначали чималий естетико-виховний вплив на особистість народної пісенної творчості, а й висували вимоги до організацій музично-естетичного виховання дітей. Так, К. Ушинський підіймав питання відсутності спеціально розробленого з педагогічною метою пісенного матеріалу, зазначав, що в цій галузі існує велика прогалина. Подібного погляду дотримувався й М. Бунаков, який у створеній ним початковій школі у Воронежі розучував з дітьми народні пісні.

Особливістю музичної обдарованості, що відрізняє її від обдарованості до інших видів мистецтва, є наявність музикальності, яка виражається в особливій сприйнятливості дитини до звучання музики. Музично обдаровані – це ті діти, для виявлення обдарованості яких, як правило, не потрібні ні тести, ні спеціальні спостереження. Ця обдарованість відчувається неозброєним оком, адже обдаровані діти виявляють сильний потяг до занять музикою. Вони можуть буквально годинами займатися за інструментом, не стомлюючись і мов би зовсім не напружуючись. Це для них одночасно праця і гра. Легко зрозуміти, як багато в результаті подібної майже безперервної музичної діяльності встигає дитина дізнатися і досягти. Музична обдарованість відображає рівень розвитку музичних здібностей. Що визначає діапазон діяльностей, у яких дитина може досягти значних успіхів.

С.Савшинський характеризує музикальність, виходячи з виконавської діяльності учня, та пропонує таку класифікацію її якостей: художні (

проникливість, змістовність, артистизм, емоційність виконання); технічні (віртуозність, точність гри); естетичні (темброве багатство звучання, нюансування). Розподіл цих якостей досить умовний, оскільки художні та естетичні якості виконання музичності надто складно розділяти. Крім того, як зазначалося,- вищезазначені якості не завжди відображають рівень музичної обдарованості учня [2, с.229].

Ядром структури музикальності, згідно з концепцією Б.Теплова є такі компоненти (рис.1) [1].

Ладове почуття – здібність емоційно розрізняти ладові функції звуків мелодії. Воно безпосередньо виявляється в емоційному переживанні мелодії, її упізнаванні, у чутливості до точності інтонації. Музичне переживання за своєю суттю є емоційним переживанням, оскільки поза емоційним станом зміст музики досягнути не можна. Ось чому вже у дошкільному віці треба розвивати здатність до емоційного переживання у всіх дітей не залежно від тих можливостей, якими вони наділені від природи. Тільки розвиваючи емоційність, можна прилучити дитину до чудового світу музики. У різних дітей музична обдарованість може характеризуватися різним поєднанням окремих здібностей.

Здібність до слухового уявлення – здібність користуватися слуховими уявленнями, що відображають звуковисотний рух. Важливою складовою музично обдарованої дитини є музична пам'ять та мислення. Феноменальною пам'яттю володіли композитори та диригенти такі як: А.Тосканіні, В.Моцарт, О.Глазунов, С.Рахманінов, та інші музиканти. Музична пам'ять являє собою здатність до запам'ятовування, збереження в свідомості і відтворення музичного матеріалу [3, с.4].

Загальними характеристиками продуктивності процесів пам'яті є обсяг матеріалу, який може запам'ятати дитина за певний проміжок часу, швидкість запам'ятовування матеріалу, тривалість збереження матеріалу в пам'яті і готовність до його відтворення. У своїй музичній діяльності дитина переважно спирається на слухо-образну, емоційну, конструктивно-логічну і рухово-моторну пам'ять.

Важливою складовою ядра музикальності є музично-ритмічне почуття – здібність активно співпереживати музику, відчувати емоційну виразність музичного ритму і точно відтворювати його. Ритм є одним із головних елементів музики, що обумовлює ту чи іншу закономірність в організації звуків у часі. При цьому, проводячи аналогії між ритмом у музиці та в інших мистецтвах, музикознавці наголошують на умовності використання цього терміну і відзначають особливу специфічність музичного ритму. Будучи

одним із «першоелементів» музики, її виразним засобом, ритм відображає емоційний зміст музики, її образно-поетичну сутність.

У цілому ядро музикальності можна представити у вигляді такої схеми:

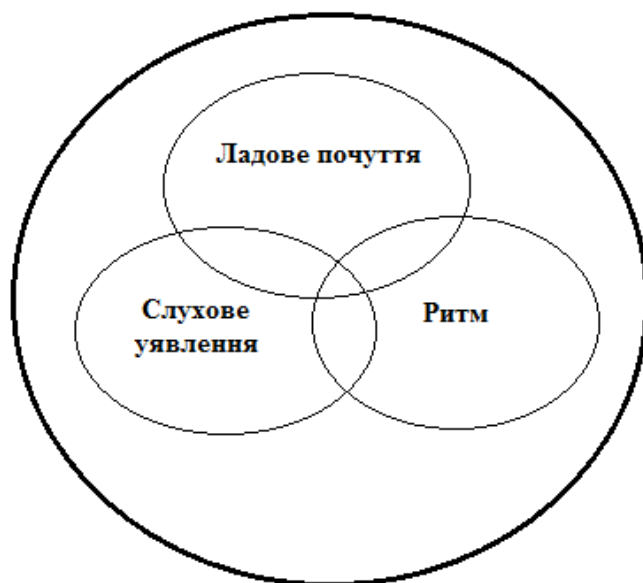

Рис.1. Ядро музикальності

На думку Б.Теплова, без перерахованих основних музичних здібностей, не може бути іншої музичної діяльності.

Слід зауважити, що музичні здібності й обдарованість проявляються у продуктивному оволодінні музичною мовою в якості музичного самопрояву людини. На музичне виховання спирається духовний розвиток людини, який формує його духовний світ, і музика розглядається як засіб духовного піднесення людини. Пізнання світу і самого себе – основне людське призначення. У світі «Людини розумної» музика – одна із форм духовної пізнавальної діяльності. Очевидно, що цілковита сукупність музичних здібностей поєднується в поняття «музичного інтелекту». Музикальність стає здатністю розуміти музику як тлумачення світу і життя, як особливої якості світосприйняття.

Список використаних джерел:

1. Теплов Б.М. Психологія музикальних здібностей. Москва:Педагогіка, 2005. Т.1. С.42-222.
2. Гатрич І. Музична обдарованість школярів як психолого-педагогічна проблема. URL.: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.
3. Мозгальова Н, Герасимова І. Обдаровані діти: виявлення, навчання, розвиток. URL.: <http://pedosv.kpnu.edu.ua/article/download/167352/166938>.
4. Миропольский С. И. О музыкальном образовании народа в России и Западной Европе. Санкт-Петербург, 1882. 252 с.

5. Толстой Л. Н. Педагогическое путешествие по Швейцарии. Педагогические сочинения. Москва: Учпедгиз, 1953. С. 190–195.